

Földrajz – csak másként

Földrajztanári továbbképzés programja

Összeállította: dr. Makádi Mariann és dr. Horváth Gergely

1. Bevezetés

A földrajztanításban – csakúgy mint a közoktatás egészében – **paradigmaváltás** zajlik, amely a korábbiakban soha nem tapasztalt mértékben kívánja meg az iskolai tudásszerzésről alkotott elképzelések, „bevált” módszerek eredménytelenségével való szembenézést és szakítást. A felnövekvő nemzedék és részben szüleik (vagyis a társadalom) iskolához való hozzáállása alapjaiban változott meg, amelyhez az iskolai munkának – így vagy úgy, ha tetszik, ha nem – alkalmazkodnia szükséges. Közismert tény, hogy a tanulók földrajzi tudásuknak háromnegyed részét az iskolán kívüli világból szerzik. A földrajzórát felesleges teherként élik meg, mert részben olyan ismeretanyagot próbálnak a fejükbe tuszolni, amelynek nem érzik szükségét, és olyan módszerekkel teszik, amelyre már nem vevők, mert az iskolán kívüli – jórészt digitális és virtuális környezetekből – sokkal kisebb erőbefektetéssel, hatékonyabban szerzik meg a szükségeseket (lásd pl. műhold alapú helymeghatározás, virtuális térképek, infografikák). A földrajztanítás szépsége és kedveltségének fő oka egykor éppen az volt, hogy a közvetlenül is tapasztalható valóságból indult ki és új ismeretekkel gazdagodva oda is tért vissza, praktikus tudáshoz juttatta a tanulókat; mára azonban elveszítette ezt a szerepét a közoktatási rendszerben (megjegyezzük, hogy a többi természettudománnyal együtt). Szerepének, valamint a tanulásához szükséges motiváltságnak a visszaszerzésére csak akkor van esély, ha a földrajztanárok szakítanak végre a lexikonszerű, tényeket ismertető földrajztanítási attitűddel. Csakhogy a földrajztanárok jelentős részének módszertani kultúrája alacsony színvonalú, amely állítást felmérések és gyakorlati tapasztalatok egyaránt alátámasztanak. Ez ugyan nem új keletű jelenség, de amíg az elmúlt két évtizedben a fegyelmezés, a szigor, a tekintélyelv alkalmazásával fenntartható volt a poroszos szellemű, közvetlen ismeretátadó földrajztanítási-tanulási stratégia, addig a társadalomban, az iskola világában és a tanuló mentalitásában bekövetezett jelentős változások olyan szintre jutottak, amelyben ez már nem működik. A földrajztanítás módszertanának kell alapvetően megújulnia ahhoz, hogy a földrajz mint tantárgy ne tűnjön el. A földrajztanároknak kell megújulniuk legalább annyira, mint a földtudományok, azon belül a földrajztudomány képes volt információszerző- és feldolgozó apparátusa, eszközei és a használatukhoz kapcsolódó metodika területén. Természetesen tartalmi változások is szükségesek, újra kell értelmezni az évszázadok során megcsontosodott fogalomrendszert, sokkal erősebben kell támaszkodni a többi tantárgy keretében megszerzett tudás felhasználására, ami alapfeltétele a földrajz tantárgy szintetizáló jellege megvalósulásának.

2. A tanár-továbbképzési programterv időkerete: 30 óra.

3. A résztvevők köre

A továbbképzés résztvevői **általános és középiskolai földrajztanárok**, akik készek a metodikai megújulásra, és a megszerzett tudásuk, kompetenciáik továbbadására a működési területükön (pl. munkaközösségekben, szakértői csoportban).

4. Tanfolyamfelelős

Dr. Makádi Mariann szakmethodikus (levelezési címe: koborc2@gmail.com)

5. A továbbképzés tartalmi leírása

Mivel a továbbképzés elsődlegesen arra irányul, hogy a szaktanárok eredményesebben és a tanulók által is elfogadhatóbb megközelítésben tanítsák a földrajzot, és lépést tartsanak a föld- és a pedagógiatudományok fejlődésével, a szaktudományos és a szakmódszertani tartalmak azonos arányban kapnak helyet benne. A továbbképzés időkerete nem ad lehetőséget a témák részletes kifejtésére, de lehetővé teszi a szemléleti váltás, az újfajta tanítás-tanulásfelfogás érzékeltetését, illetve azoknak a forrásoknak, elérhető szakanyagoknak a megismertetését, amelyek segítségével a tanárok maguk fejleszthetik tanári kompetenciáikat.

5.1. A szaktudományi foglalkozások ismertetése

A szaktudományos tartalmak a földrajztanításnak azokkal a tartalmi egységeivel foglalkoznak, amelyek az érvényben lévő közoktatási tantervek (Nemzeti alaptanterv-2012 és kerettantervek-2012) sarkalatos tartalmi pontjai, és amelyekben tantervi szinten szemléletváltás következett be az elmúlt években, de a tanítás hagyományai és a taneszközök nem adnak elegendő támogatást a korszerű megközelítésű tanításukhoz (pl. fenntarthatóság, érték- és eredetvédelem, természeti veszélyhelyzetek). Így a hagyományos témákkal nem foglalkozik, még abban az esetben sem, ha az adott szaktudományokban voltak változások (mert azok már ha kisebb lépésekben is, de beszivárogtak a tanítási gyakorlatba). Viszont sor kerül azokra, amelyeket gyakran hibás nézőpontból vagy idejétmúlt, téves ismeretrendszerben tanítanak (pl. éghajlatváltozások, vízgazdálkodás a Kárpát-medencében).

5.1.1. A fenntarthatóság földrajza

Indoklása

Napjaink egyik – sokszor talán már túlzottan is, szinte unalomig ismételt – leggyakrabban idézett kifejezése a fenntarthatóság. A fogalom azonban némi lejáratottsága ellenére igen fontos, lényegét és szerepét pedig éppen a földrajzoktatás tudja a legkomplexebben megközelíteni. Már a természetismeret tanításában is kiemelkedik és

különösen nagy hangsúlyt kap a fejlesztési területek közül a környezet és fenntarthatóság problémakörének elemzése, a földrajztanítás 7-8. évfolyamos kerettantervében pedig a fejlesztés ciklus végi várt eredményei között szerepel, hogy a tanulók legyenek tisztában a Földet fenyegető veszélyekkel, értsék a fenntarthatóság lényegét példák alapján, és ismerjék fel, hogy a Föld sorsa a saját magatartásukon is múlik. A 9-10- évfolyam kerettantervében pedig már önálló 10 órás tematikus egységként jelenik meg a problémakör „Globális kihívások – a fenntarthatóság kérdőjelei” címmel. A Föld jövője kétségtelenül veszélyeztetett, okai közülük egyik a tudatlanság, másik pedig a nemtörődömség, hiszen egy jövőbeli veszély elkerülésére fordítandó munkával, illetve viselkedésmóddal járó kényelmetlenség általában a problémák elkerülésére, bagatellizálására ösztönzi az átlagembert. Éppen ezért kiemelkedő jelentősége van annak, hogy a földrajztanár képes legyen még fiatal korukban meggyőzni a diákokat arról, mindannyiunknak tenni kell a fenntarthatóságért, ehhez viszont szakmailag és módszertanilag egyaránt jó felkészültséggel kell rendelkeznie. A témát indokolja még a tanári tudás avulása (a gyors változások miatt), valamint a kérdéssel kapcsolatos nemzetközi konferenciák, rendezvények, egyezmények megismerésének szükségessége.

Tartalma

1. A fenntarthatóság, a fenntartható fejlődés fogalmi értelmezései a nyolcvanas évektől napjainkig; nemzetközileg elfogadott definíciók.
2. A fenntarthatóság elvi alapjai. Önfenntartó rendszerek.
3. Erőforrások és fogyasztásuk korlátai, különös tekintettel a Föld élelmiszer- és energiaellátottságára.
4. Globális kihívások és a velük foglalkozó ENSZ-dokumentumok. Nemzetközi konferenciák eredményei, határozatai, állásfoglalásai és megvalósulásuk korlátai.
5. Egyes konkrét várható veszélyek, illetve azok elkerülése lehetőségeinek az elemzése.
6. A fogyasztói társadalom veszélyei; egyéni stratégiai lehetőségek a fenntarthatósághoz való hozzájáruláshoz.

5.1.2. Európai uniós politikák változásai

Indoklása

A Magyarország uniós tagságával járó kötelezettségek és lehetőségek alapvetően meghatározzák az ország gazdasági életét, valamint azokat a társadalmi és pénzügyi feltételrendszereket, amelyek közepette a gazdaságnak működnie kell. Azonban az európai uniós politikák egyrészt sajnálatosan kevésbé ismertek, sőt gyakoriak e téren a téves képzetek, másrészt ezek az uniós peremfeltételek évről évre, de legalábbis ciklusosan változnak; a téma megtárgyalását különösen időszerűvé teszi, hogy most éppen a 2014-2020-as uniós pénzügyi ciklus elején vagyunk. Bár a kerettantervekben a történelem tantárgy e témakört illetően elég nagy szeletet kihalászott magának, azt látni kell, hogy csak a földrajztanár szakmai felkészültsége alkalmas arra, hogy a hazánk jelene és jövője szempontjából sorsdöntő jelentőségű uniós politikák szerteágazó területét átfogóan és szintetikus módon bemutassa.

Tartalma

1. Az Európai Unió szakpolitikai területeinek áttekintése. Súlyponti változások a szakpolitikai kérdésekben. Közös politikák és közösségi politikák. Elosztó, újraelosztó és szabályozási típusú politikák.
2. Az Európai Unió jelenlegi pénzügyi ciklusának alapelvei, prioritásai. A korábbi ciklushoz képest bevezetett változtatások előnyei és hátrányai Magyarország szemszögéből.
3. A regionális politika célja és intézményrendszere. A regionális politika eszközrendszerei a gazdasági növekedésnek és az életminőség javulásának elősegítésére. A kevésbé fejlett régióknak nyújtott támogatások eszközei. Magyarország lehetőségei a regionális politika nyújtotta eszközök és előnyök kiaknázására.
4. Az európai strukturális és befektetési, a gazdasági fejlődést támogató alapok (Európai Regionális Fejlesztési Alap, Kohéziós Alap, Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap) szerepe, jelentősége. Magyarország tervei és lehetőségei az alapokból nyújtott támogatások hasznosítására.

5.1.3. Magyarország gazdasága

Indoklása

A magyar gazdaságban az elmúlt évtizedekben óriási mértékű változások zajlottak le, amelyek megértése és nyomonkövetése sokszor még a gazdasági szakembereknek is nehézséget okoz, hát még a tanároknak. Megfigyelhető volt ezért az a tendencia, hogy a tanárok egy része szívesen elkerülte a témakör feldolgozását, pl. úgy irányította a félév menetét, hogy arra már ne jusson idő. A kerettantervekben azonban hangsúlyosan megjelenik a téma, mégpedig a 7-8. évfolyamon Magyarország társadalomföldrajza 10 órás időkeretének részeként a magyar gazdaság főbb működési területeinek tárgyalása, illetve a 9-10. évfolyamon a Helyünk a Kárpát-medencében és Európában 14 órányi időkeretén belül a magyarországi társadalmi-gazdasági fejlődés jellemzőinek összefoglalása révén.

Tartalma

1. A magyar gazdaságot meghatározó tényezők. A természeti és társadalmi erőforrások.
2. A rendszerváltozás átmeneti és napjainkig érvényes hatásai a gazdaságra. Mindenható állam vagy mindenható piac? A gazdaságfejlesztés dilemmái.
3. A pénzügyi és a gazdasági rendszerek összefüggései, erőviszonyai.
4. „Ortodox” és „unortodox” gazdaságfejlesztési elképzelések.
5. A húzóágazatok (autóipar, gyógyszeripar, „turistaipar”, „tudásipar”) szerepe, jövőbeli lehetőségei, korlátai.
6. Magyarország gazdaságának kapcsolódása az EU piacához és a világpiachoz.
7. Napjaink aktuális gazdaságpolitikai céljai. A „keleti nyitás” gazdaságpolitikájának eszközei és lehetőségei.

5.1.4. A Kárpát-medence vízgazdálkodása

Indoklása

Közhelynek számít, hogy a 21. század háborúi minden bizonnyal a víz birtoklásáért fognak lezajlani. A víz – mint az emberiség fennmaradásának egyik alapvető feltétele – ugyanis korlátozott erőforrás, amelynek mennyisége sok ok, többek között a globális éghajlatváltozás, a Föld népességének gyarapodása, a vizek rohamos elszennyeződése, a fejlett „civilizációk” elképesztő vízpazarlása miatt is veszélyeztetett. Magyarország és a Kárpát-medence lakói egyelőre még nincsenek közvetlen veszélyben, de a problémákra fel kell készülni, amihez szükség van a jövő nemzedékek tudatos viselkedésére. Már önmagában ez indokolja a vízzel való foglalkozásokat. Emellett a Kárpát-medence vízrajzában számos új tendencia figyelhető meg, pl. a rekordárvizek fellépésének soha nem látott gyakorisága; esetenként a belvizek, máskor viszont az aszályos időszakok időtartamának extrém hossza; a villámárvizek korábban nem tapasztalt gyakori megjelenése és súlyos károkozása; a talajvízszintek süllyedése; a korábban jelentős területeket érintő mezőgazdasági öntözés erőteljes visszaszorulása stb. Ezek részben természetes eredetű változások, de megfigyelhető, hogy a társadalmi hatások okozta változások egyre meghatározóbbakká válnak, amiben nagy szerepe van a magántulajdon túlsúlyra jutásának a korábbi helyzethez képest, vagy éppen az államok közötti egyet nem értéseknek. A korábbi ismeretek a Kárpát-medence vízrajzáról és azon belül különösen a vízgazdálkodásáról tehát mindenképpen felújulásra szorulnak.

Tartalma

1. A Kárpát-medence vízmérlege. A lefolyásviszonyokat meghatározó természeti és társadalmi tényezők, valamint azok időbeli változásai.
2. Szélsőséges vízjárási jelenségek. A rekordárvizek gyakorisága növekedésének okai és az ellenük való védekezés lehetőségei.
3. A villámárvizek mint új veszélyforrások és az ellenük való védekezés lehetőségei.
4. A belvizek elhárításának, de ugyanakkor megtartásának lehetőségei.
5. A vízgazdálkodás irányító szervei, hektikus változásuk negatív következményei.
6. Gazdálkodás a rétegvizekkel. Termál- és gyógyfürdőink vízellátásának helyzete.
7. A gazdaság vízigényének változásai. A szabályozási rendszer változásainak hatása a vízkivételre.
8. Magyarország és szomszédai – együtt vagy külön a vízgazdálkodás terén?

5.1.5. Természeti veszélyek és katasztrófák földrajza

Indoklása

Az elmúlt évtizedek egyik érdekes fejleménye a természeti eredetű katasztrófák (pl. földrengések, vulkánkitörések, gátszakadások, áradások, szökőárak, szélsőséges erejű viharok, tornádók, extrém mennyiségű és intenzitású csapadékok stb.) megsokszorozódása. Ezt sokan csak látszólagos gyakoriságnövekedésnek tekintik és a média mindent felerősítő, szenzációkat hajhászó tevékenységének tulajdonítják. Azonban megbízható tudományos

felmérések is utalnak arra, hogy a természeti katasztrófák száma folyamatosan nő, ezért a földrajztudomány egyre nagyobb figyelmet fordít a természeti veszélyekre, azok kialakulásának okaira, elkerülésük, megelőzésük lehetőségeire. Ezek a témakörök eddig jobbra kiestek a földrajztanárok látószögéből, vagy csak elszórtan jelentek meg. Szükség van ezért a kérdés átfogó, modern szemléletű tárgyalására. A témakör egyébként szorosan összekapcsolódik pl. az előzővel (vizgazdálkodás) és a következővel (éghajlatváltozás) is, előbbiek adnak módot a természeti veszélyek közül az ár- és belvizek, utóbbiak az éghajlati szélsőségek tárgyalására.

Tartalma

1. Földrengések; a Kárpát-medence földrengés-veszélyessége.
2. Kozmikus veszélyek; égitestek becsapódásának esélyei, veszélyei; lesz-e lehetőség megelőzésükre?
3. Felszínmozgások, földcsuszamlások, sziklafolyások, talajfolyások; következményeik és megelőzésük lehetőségei.
4. Bioszférikus veszélyek; terjeszkedő növény- és állatfajok, emberre káros hatásai, veszélyeik az ökoszisztémára és a gazdaságra nézve; megfékezésük lehetőségei. Erdőpusztulás, fajok kipusztulása.
5. Talajerózió; negatív hatásai, megelőzésének, fékezésének lehetőségei
6. Erdőtüzek; okaik és megelőzésük lehetőségei.
7. Ember által okozott vagy elindított természeti katasztrófák; ipari katasztrófák hatásai a természetre.

5.1.6. Az éghajlatváltozás földrajzi összefüggései

Indoklása

Az elmúlt évtizedek vizsgálatai és mérései mind egyértelműen igazolják az éghajlat erőteljes változását, aminek legfőbb mérhető eleme a Föld átlaghőmérsékletének lassú, de fokozatos emelkedése. Másrészt – mint erről a természeti veszélyek tárgyalásakor is esett szó – egyre gyakoribbnak tűnnek az éghajlati szélsőségek, pl. a több napig tartó folyamatos esőzések, a hőségnapok, a heves szélviharok stb. Mindez egyre több gondot okoz az emberiség számára, de a kutatók egy részének véleménye szerint valójában az igazi veszély akkor jön el, ha egy bizonyos küszöbérték meghaladásával öngerjesztő folyamatok indulnak el, és a felmelegedés üteme annyira felgyorsul, hogy a Föld lakhatatlan lesz az emberiség számára. Más kutatók szerint azonban a veszélyek eltúlzottak, a természetben mindig is voltak ilyesféle kilengések, amelyek önszabályozó folyamatokat indítottak el, és az egyensúly előbb-utóbb helyreállt. Tekintettel a téma ismertségére és fontosságára, valamint a bulvársajtó e téren megjelenő írásainak megbízhatatlanságára, fontos lenne a tanárok objektív tájékoztatása az ellentétes nézetek szembeállításával, hogy aztán ők is meggyőzően tudjanak vitatkozni diákjaikkal, megalapozottan tudjanak érvelni, ha a kérdés bármikor előkerül.

Tartalma

1. Természetes éghajlatváltozások és éghajlat-ingadozások a földtörténet során.

2. Napjaink éghajlatváltozásainak lehetséges indokai. Természetes külső tényezők és antropogén hatások. Elméletek és viták.
3. Az éghajlatváltozás megnyilvánulásai. Szélsőséges éghajlati jelenségek és gyakoriságuk növekedése.
4. Modellek, forgatókönyvek az éghajlatváltozásra.
5. Előrejelzések az egyes modellek, forgatókönyvek alapján a 21. században várható éghajlati értékekre.
6. Az éghajlatváltozás jelenleg is látható hatásai, következményei.
7. Az éghajlatváltozás jövőbeli várható hatásai, következményei, különös tekintettel a Kárpát-medencére vonatkozó forgatókönyvekre.
8. Nemzetközi tárgyalások, stratégiák, egyezmények a felmelegedés csökkentése érdekében és azok korlátai. A CO₂-kibocsátás csökkentésére irányuló erőfeszítések és ellenérdekeltségek. A CO₂-kvóta. Az ózonréteg vékonyodása okozta kihívás kezelése, mint pozitív példa.

5.1.7. Érték- és eredetvédelem

Indoklása

Minden bizonnyal a kivédhetetlen globalizáció uniformizáló hatásainak ellensúlyozása érdekében az elmúlt években a világ számos részén előtérbe került az értékek kérdésköre, beleértve egymástól igen távol eső értékeket is, pl. kulturális, természeti vagy eszmei értékeket éppen úgy, mint mondjuk a hagyományos vagy éppen egészséges táplálkozás értékeit. Elindult ez a folyamat Magyarországon is, sőt bizonyos politikai változások és a magyarságtudat előtérbe kerülése fel is gyorsították, olyannyira, hogy immár törvényi és rendeleti szabályozások támasztják alá és határozzák meg, mit tekinthetünk értéknek, hogyan, milyen folyamatok során kaphatnak valamiféle rangot bizonyos értéktípusok és értékek, mi tekinthető „eredendően magyar értéknek”, azaz hungarikumnak stb. Ezzel párhuzamosan az Európai Unióban is kialakultak szabályozások, amelyek némileg más megközelítéssel az eredetvédelmet igyekeznek megteremteni. Ezek a tématerületek annyira újak, hogy a földrajztanárok számára jobbára csak felszínesen, vagy egyáltalán nem ismertek, ugyanakkor az új kerettantervek ha egy témakörbe szervezve nem is, de más témakörökbe beépítve sok helyütt említik az értékek fogalmának kialakítását, mint nevelési-fejlesztési célt, pl. a Magyarország – Helyünk a Kárpát-medencében egységénél fejlesztési cél „A magyarsághoz, a hazához, a szűkebb és tágabb környezetükhöz való kötődés megerősítése hazánk természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékeinek megismertetésével”, illetve a fejlesztési követelmény „A védelem alatt álló természeti, kulturális értékek, nemzeti parkok, világörökségi helyszínek értékeinek rendszerezése, idegenforgalmi szerepük feltárása..” stb. Mindez szükségessé teszi a témakörrel való foglalkozást.

Tartalma

1. Az érték és az értékvédelem fogalma, értelmezései. Az értékvédelem fontossága és jelentősége.
2. A magyarországi értékvédelem törvényi háttere.

3. Értéktípusok.
4. A többszintű Magyar Értéktár, a kialakításához vezető folyamat és az arra irányuló rendelet.
5. A hungarikum fogalma, törvényi szabályozása. A hungarikummá válás szabályozása.
6. Az eredetvédelem fogalma, szerepe, jelentősége.
7. Az eredetvédelem az Európai Unióban. Előnyei és hátrányai. Hatása az adott országok gazdasági életére.
8. Esettanulmányok.

5.2. A szakmódszertani foglalkozások ismertetése

A szakmódszertani blokk célrendszere, és ebből adódóan a tematikája is szerteágazó. Részben azokkal a pedagógiai és szakmódszertani irányzatokkal ismertet meg, amelyek a legújabb tantervekből következnek, de nem épültek be a földrajztanári eszköztárba, nem alakult ki a tanításuk kultúrája azért, mert nem vagy csak részben történt meg az értelmezésük (pl. kutatásalapú tanulás). Részben azokat a módszereket mutatja be, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a földrajztanár lépést tartson a tanulók szokásrendszerének változásával, így olyan módszerekkel dolgozzon, amelyek a tanulók számára is elfogadhatóak, ezáltal szívesen válnak a földrajzi tudásszerzés részeseivé (pl. prezentációs technikák, a földrajztanulás tanítása). Ugyanakkor szeretne egy áttekintést adni arról is, hogy melyek voltak azok a lényegi változások az elmúlt időszakban, amelyek új szemléletet, fogalomhasználatot kívánnak (pl. az érettségi követelményrendszer módosítása, a társ szaktudományok tartalmi változásai).

5.2.1. Prezentációs technikák a földrajztanulásban

Indoklása

Tapasztalatok és felmérések tanúsítják, hogy a hazai földrajztanári kultúrában alig van helye a prezentálásnak, jobb esetben is csak a hagyományos szemléltetési eljárásokkal (kép, térkép, statikus ábra) segítik a tanárok a tanulók tanulási folyamatát. Ez azért sem tartható fenn, mert a tanulók az iskolán kívüli világban sokkal hatékonyabb módszerekkel és technológiákkal találkoznak, és ezáltal egyre jobban elfordulnak az elavult módon közvetített tartalmaktól. Az új prezentációs technikáknak nemcsak élményszerűségük, hatékonyságuk miatt kell szerepelniük a módszertárban, hanem azért is, mert olyan kommunikációs és együttműködési formákat, szabályokat tanítanak, amelyek nélkülözhetetlenek a 21. század társadalmi életében.

Tartalma

1. A prezentálás metodikai értelmezése
  - a. Szűkebb értelemben: a számítógéppel segített előadás, amely során az előadó beszédét egy erre a célra kifejlesztett szoftverrel készített, bizonyos mértékben látványelemeket is tartalmazó bemutató támaszt alá. Nemcsak lapok egymást követő

sorozata, hanem egy szervesen felépített, a gondolatok összefűzésére és hatásos bemutatására szolgáló komplex előadás is.

- b. Tágabb értelemben: összefüggő, szemléltető eszközökkel támogatott szóbeli közlésforma, amelyek célja egy adott befogadó csoport tájékoztatása, informálása.
2. A prezentálás helye a földrajztanulási folyamatban (ismeretzerzés, megértés, alkalmazás, ellenőrzés).
3. A tanári és a tanulói prezentációval szemben támasztott módszertani követelmények.
4. A földrajztanulás-tanítás folyamatában alkalmazott hagyományos prezentálási technikák: előadás ppt-vel, montázs, tabló, plakát, folyamatábra stb.
5. A földrajztanulás-tanítás folyamatában alkalmazott digitális alapú prezentálási technikák: Google Drive, Prezi, Pesent.me, SlideShare, Pecha-kucha, TeachMeet, StudentMee, online tárlatvezetés, info- és videografika.

5.2.2. Tevékenység-központú földrajztanulás

Indoklása

A verbális és tényközpontú földrajztanulás-tanítás tapasztalhatóan elidegenítette a tanulókat a tantárgytól. A hagyományos tanulási stratégiákban kevés szerep jut a gondolkodásnak, noha a földrajz alapvető lényege az oksági kapcsolatok felismerése, továbbgondolása, az analízis és szintézis egymást erősítő módszere, a rendszerszemlélet kialakítása. A földrajzi tudás csak akkor hasznos, ha produktív, olyan ismeretekhez, készségekhez, kompetenciákhoz juttatja a tanulókat, amelyeket fel tudnak használni mindennapi életük során. Ugyanakkor a praktikus tudás feltételezi, hogy érdekel és értjük a világ működését, megtanuljuk, hogyan ismerhetők meg a jelenségei, a folyamatai, és el tudjuk választani a lényeges elemeit a lényegtelenektől.

Tartalma

1. **A felfedezettő tanulás** – A gondolkodás felől nézve, a tanulás valamely struktúra, azaz a tananyagban rejlő mélyebb összefüggés elsajátítása érdekében történik, az aktuális anyagról átvihető egy másikra, vagyis alkalmazható. A tanítási gyakorlatban a kiválasztott struktúrák megtanítására leginkább a problémamegoldó gondolkodás módszere alkalmas, hiszen a problémamegoldás során arra kényszerülnek a tanulók, hogy egy-egy új helyzetben már ismert sémákat, gondolatmeneteket alkalmazzanak. Azokat azonban csak átalakításukat követően tudják felhasználni. Tehát alkalmazásakor gondolkodni kell, lehetővé válik, hogy a tanulók meglévő tudása és az új helyzet találkozásából valami új, magasabb rendű tudás szülessen. A módszer tehát helyzetbe hozza a tanulókat azáltal, hogy olyan szituációkat alakít ki, amelyben aktív részesei a probléma megoldásának.
2. **A problémaalapú tanulás** („problem-based learning”, PBL) – A tanulók általában kiscsoportokban dolgoznak egy a tananyagra épülő, de valós életből vett probléma megoldásán, vagyis a tananyag a tanulók számára fontos problémákba ágyazódik, nem feltétlenül igazodik a szaktudományos ismeretrendszer belső logikájához. A diákok a probléma megoldásához szükséges információk megtanulása előtt ismerkednek meg a problémával, és nem az elsajátított tudás gyakorlása céljából kell különböző életszerű

problémákat megoldaniuk. Noha a probléma a tanulás tartalmi lényege, azt nem feltétlenül oldják meg, nem a végeredmény a fontos, hanem az, hogy előzetes ismereteikre és tapasztalataikra építve feltárják a problémában rejlő ok-okozati összefüggéseket, és ezek ismeretében stratégiákat alkossanak a probléma megoldására. A tanár terelgeti őket a stratégiaalkotásban, ösztönzi, hogy minél többet és különböző szempontút fogalmazzanak meg. A tanulási feladat végkifejlete az okoskodás feltárása, tehát annak bemutatása, hogy hogyan gondolkodtak és milyen jobbnál jobb stratégiákkal gondolják megválaszolni vagy megoldani a kiindulási problémát.

3. **A kutatásalapú tanulás** – A világ megismeréséhez szükséges tények feltárására, megszerzésére irányul a kutatásos stratégia, amely a megismerés módszereivel foglalkozik. Kutatásos feladat minden, amiben a szükséges tények nem állnak egészében rendelkezésre vagy nem tanulmányozhatók, elemezhetők, hanem a tanulóknak kell kiválasztaniuk a megfelelőeket. Megoldása arra tanít, hogy miként juthatunk az éppen szükséges információkhoz, hogyan rögzíthetjük és rendezhetjük számunkra értelmes egészszé, hogyan használhatjuk fel azokat. A kutatásalapú tanulás alapja egy konkrét probléma, aminek a megoldására a tanulók, előzetes ismereteik birtokában vizsgálatot terveznek. Nem az a lényeg, hogy mit tanulnak, mit gondolnak, hanem az, hogy hogyan gondolják, vagyis a dolgok tanulási folyamatán van a hangsúly. Tanulás közben a tanulók megértik a fogalmakat s a folyamatokat, az ismeretelemek szintetizálásával mélyül a tudásuk, gazdagodnak az azokkal kapcsolatos attitűdjeik, és megértik a természettudományos megismerés lényegét. A természettudományos tantárgyak tanítási folyamatában a kutatásos stratégia leggyakrabban a „kísérletezést” jelenti. A gyakorlatban kísérletekről, kísérletezésről beszélünk, pedig valójában változatos megismerési módszerekről (megfigyelés, vizsgálódás, kísérletezésig) van szó a tanulók életkori sajátosságaival összefüggésben.
4. **A dizájn alapú tanulás** – Módszertani logikája: a tudásszerzés akkor a legeredményesebb, ha a tanuló nem készen ismeri meg a dolgokat (tárgyakat, környezeti elemeket, folyamatokat), hanem egy konkrét dolgot meg kell terveznie és meg is kell alkotnia. Az alkotás általában egy modelltárgy (pl. makett, terepmodell, működő modell) vagy egy infografika. A tervezés során megismerhető a dolog lényege, levezethetők egyedi tartalmi elemei, és nyilvánvalóvá válnak a többi dologtól elválasztó különbségek.
5. **A projektmódszer** – A tanulók konstruktív felfedező tevékenysége, amely a tudásbővítésen és a közös kutatás-keresés élményén alapszik. Az együtt tevékenykedő és gondolkodó projektcsoporthoz nemcsak elméleti eredményre kell jutnia, hanem az elvégzett munka eredményének tárgyiasulnia kell, a projektmunka végére egy kézzelfogható alkotás (pl. tárgy, domborzatmodell, térkép, folyóirat) születik.

5.2.3. Földrajztanulás gondolatokat rendszerező tanítási-tanulási technikákkal

Indoklása

A földrajz tanulása több kihívás elé állítja a tanulókat. Mivel a tantárgy részben természettudományi, részben társadalomtudományi tudást közvetít, a gyerekeknek egyszerre kell a két nagy és szerteágazó tudományterület kívánalmainak megfelelő tanulási

módszereket és technikákat elsajátítaniuk. A földrajztanárok körében végzett felmérések azt bizonyítják, hogy sem egyikre, sem másokra nem fordítanak kellő figyelmet a tanárok, a legkülönbözőbb tananyagokat is azonos módszerekkel próbálják a tanulók fejébe tölteni (pl. ugyanúgy a természetföldrajzi és a társadalom-földrajzi, illetve regionális földrajzi témákat). Különösen az általános iskola 7. évfolyamán van nagy szükség a tanulókat segíteni abban, hogy milyen módszerrel lehet eredményesen elsajátítani a tananyagokat.

Tartalma

1. **Vázlat- és jegyzetkészítési technikák** olvasott és hallott szöveg alapján – Olyan módszerek, amelyek kiemelik a szöveg tartalmi lényegét, és azt különféle módon rögzítik. Módszerei: kucsszavazás, szómarkó, szöveg térképesítése, hagyományos vázlat és rendszervázlat készítése, jegyzet (szövegkivonat) készítése.
2. A **grafikus szervezők** használata a földrajztanítás-tanulás folyamatában – Olyan módszerek, amelyek a különféle információk, ismeretek, vélemények vagy gondolatok jól áttekinthető, rendszerző megjelenítésére alkalmasak, vizuális, grafikus eszközökkel ábrázolják a tények, a fogalmak vagy a gondolatok közötti kapcsolatokat.
  - a. A **táblázatos rendezők** a tények, a fogalmak és a gondolatok táblázatba rendezése, elsősorban azt szolgálják, hogy elkülönüljenek azok lényeges elemei, szempontjai a lényegtelenektől, és könnyebben összevethetők legyenek egymással. Fajtái: fogalomtáblázat, igazságtáblázat, előfeltevésből kiinduló táblázat, tudom amit tudok táblázat és a mellette-ellene táblázat.
  - b. A **mentális térképek** vizuális értelemben vonalakkal, nyilakkal összekötött különféle grafikai elemek, formák vagy piktogramok rendszerei. Fogalmi értelemben a formákon belüli és az azok közötti verbális információt tartalmazzák, azáltal megmutatják a logikai hálót. Használatának és alkotásának célja az oktatásban hagyományosan a kérdéses téma egészének, belső kapcsolatainak a bemutatása, ezért célszerű (elkülönítve a társadalomföldrajzban egyre szélesebb körben használt mentális térkép fogalomtól) gondolattérképeknek nevezni. A gondolattérképek ismeretközpontúak, az ábrázolt dolog tartalmi logikája alapján alapvetően négy fajtájuk van: egyszerű és hierarchikus fogalmi térképek, ismerettérképek és gondolkodási stratégiatérképek.

5.2.4. Az újgenerációs taneszközökkel való földrajztanulás tanítása

Indoklása

A 2014/15. tanévtől napvilágot látnak a központilag (Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet által) kidolgozott, ún. újgenerációs (kísérleti) tankönyvek és az azokhoz kapcsolódó munkafüzetek, atlaszok, digitális tananyagok, amelyek újfajta tanári szemléletet kívánnak. Csakhogy erre nincsenek felkészítve a szaktanárok, minden valószínűség szerint úgy kell majd abból tanítaniuk két év múlva, hogy nem ismerik annak sem a tartalmát, sem a metodikáját.

Tartalma

A foglalkozás az újgenerációs földrajz taneszközökből való tanulás metodikájával foglalkozik, segítséget nyújtva a földrajztanároknak a kísérleti tankönyvek, munkafüzetek és digitális tananyagok (online felületek) megismerésében és felhasználási módszereinek elsajátításában.

1. Az újgenerációs földrajztankönyvek metodikai apparátusa az általános és a középiskolában: törzsszöveg, gondolatvázlatok, praktikum, kérdések-feladatok, képek és ábrák, térkép-vázlatok, egyéb grafikák (pl. karikatúrák, képregény), vizsgálódások, fogalmak, összefoglalás, érdekességek.
2. Hogyan kapcsolódik össze a tankönyv a többi taneszközzel?
3. Új típusú tanári attitűdök – Variációk tananyagfeldolgozásra: szövegfeldolgozás, gondolattérképek használata, a rendszerszemlélet fokozatos építése, kooperatív tanulás, projektmódszer.

5.2.5. A földrajzi tudást mérő feladatlapok összeállítása

Indoklása

Tapasztalat, hogy lassan kikerülnek a gyakorlatból a központi illetve a tankönyvcsaládokhoz készült tudásszintmérő feladatlapok. Ez tartalmi szempontból kedvező, mert azok általában már nincsenek összhangban a tantervi követelményekkel, a tananyag szemléletével, és nemcsak hogy nem alkalmasak a tanulók képességeinek, kompetenciáinak mérésére, hanem a tudás diagnosztizálására sem, hiszen a többségük elavult ismeretvizsgáló technikákat alkalmaz. Helyettük a földrajztanárok általában sok dolgozatot íratnak, de azokat amolyan hályogkovács módjára teszik, hiszen semmiféle mérésmetodikai felkészítésben nem részesültek. Olyan feladatokkal szembesítik tanítványaikat, amelyek „igazolják” alkalmazott módszertani kultúrájuk használhatóságát. Így a mérések irreálisak, eredményei nem használhatóak.

Tartalma

1. A földrajzi tudás értelmezése és összetevői

- a. Az **ismeret jellegű földrajzi tudás** – alapkérdése, a „mi hol található?”. Noha ez továbbra sem nélkülözhető, a mai tudásmodellben háttérbe szorul. A tényismeretek felhalmozása helyett azoknak az ismereteknek a megszerzésére és feldolgozására helyeződött a hangsúly, amelyek szükségesek a tér- és időszemlélet kialakulásához, a tények közötti összefüggések megértéséhez, a globális földrajzi-környezeti kérdések megvilágításához és a problémák felszámolásához. Tehát a nagyságrendek érzékelési képessége, a viszonylagosság értelmezése, a tények közötti kapcsolatok és összefüggések ismerete lett a társadalmi szempontból hasznos ismeret. A földrajztanításban a föld- és környezettudományoknak azok a módszertani szempontból is fontos elemei jelennek meg, amelyek a mozgékony vizuális intelligencia kialakulásához vezetnek.
- b. Az **alkalmazóképes földrajzi tudás** olyan képességekre épül, amelyek birtokában képesek a tanulók megszerzett tudáselemeiket új helyzetekben alkotó módon felhasználni, és általa új tudásra tesznek szert.

- c. A **képesség jellegű földrajzi tudás** olyan gondolkodási programok birtoklását jelenti, amelyek lehetővé teszik az ismeretek felhasználását, az ismeret jellegű tudás működtetését. A konkrét földrajzi-környezeti tartalmakhoz kötve alakul ki, de nem köthető csupán a földrajztantárgyhoz.
2. **A mérésmetodika alapjai** – Olyan mérőeszközök használata, amelyek a mérésmódszertani elveken (jóságmutatókon) alapulnak. A jóságmutatók és a megsértésük főbb esetei:
    - a. tárgyyszerűség: független a külső környezettől, alkalmas arra, hogy kiszűrje szubjektivitást;
    - b. érvényesség: valóban azt méri, amit mérni szeretnénk;
    - c. megbízhatóság: olyan feladatok, amelyek valóban a földrajzi-környezeti tudást mérik.
  3. A földrajzi **feladatlapok feladattípusai** és azok metodikai problémái
    - a. hagyományos tesztfeladatok: feleletválasztós, asszociációs, feleletalkotásos feladatok
    - b. új típusú képességmérő feladattípusok: rajzos, számítási, elemzési feladatok.

5.2.6. A földrajzi érettségi vizsgakövetelmények változása

Indoklása

A Nemzeti alaptanterv valamint a gimnáziumi és szakközépiskolai kerettanterv 2012 évi megjelenését követően a 2000-es évek elején közreadott kétszintű érettségi vizsgakövetelmények (40/2002 (V.24.) OM rendelet) több ponton ellentmondásba kerültek. Ezért az érettségi tantárgyak vizsgakövetelményét a tantervekhez kellett igazítani, ami 2015 év elejére meg is történt (??? rendelet). A földrajz részletes érettségivizsga-követelmények követik a tanterv szemléleti és tartalmi változásait, amelynek lényege alig ismert a középiskolai földrajztanárok előtt.

Tartalma

1. A részletes érettségivizsga követelmények változásainak indoklása és értelmezése
2. A középszintű és az emelt szintű földrajz érettségi vizsga céljainak, tartalmi és képességi követelményeinek összevetése
3. A követelményrendszer nagy tematikus egységeinek áttekintése a változások kiemelésével
4. Milyen változások szükségesek a középszintű szóbeli vizsga tételeinek összeállításban?
5. Milyen változások várhatók a közép- és az emelt szintű írásbeli feladatlapok tartalmában?

5.2.7. A más tantárgyakból szerzett tudásra épülő földrajztanítás

Indoklása

A földrajz tantárgy számos természettudomány (pl. geológia, éghajlat, meteorológia, hidrológia, talajtan, térképészet) és több társadalomtudomány (demográfia, urbanisztika, statisztika, közgazdaságtan stb.) egyedüli képviselője a közoktatásban. E tudományok

ismeretanyagát integráló szemléletben kell közvetítenie a tanulók felé. Ebből következik, hogy a földrajz szintetizáló jellegű tantárgy, amelynek a különböző tantárgyak tanulása során szerzett tudást kell rendszereznie és új földrajzi-környezeti, általános, regionális és történeti szemlélettel összefűznie. Csakhogy – részben a gyakori tantervi és tankönyvi változások miatt – a földrajztanárok nem ismerik pontosan, hogy mely, más tantárgyak tanulása során szerzett előzményekre építhetnek. Nehezíti a szintetizáló szerep megvalósítását az is, hogy az alapozó tudományok tantárgyainak (fizika, kémia, biológia, történelem) tananyagrendszere más logikával épül fel, így az elvileg felhasználandó és újrastrukturálandó tudáselemek csak később kerülnek elő azokban. Ezért különösen fontos, hogy pontosan ismerjék a földrajztanárok, mire építhetnek s mire nem, hogy elkerüljék bizonyos ismeretek újratanítását, illetve nehogy értelmezés nélkül hagyják a még nem birtokolt tudáselemeket.

Tartalma

A foglalkozás bemutatja a tantárgyi koncentráció kulcselemeit abban a megközelítésben, hogy az egyes földrajzi témakörök feldolgozása idején az egyes tantárgyakból melyek, milyen mélységben és megközelítésben ismertek, és mi az a tudás, amit a földrajztanárnak kell pótolnia vagy megtámogatnia, mert birtoklása nem várható még el a tanulóktól az 5–6., a 7–8. és a 9–10. évfolyamon.

1. Az előzetes fizikai tudás – csillagászati földrajz, kéregföldrajz, légkörtan.
2. Az előzetes matematikai tudás – térképészet, helymeghatározás, számítási feladatok.
3. Az előzetes kémiai tudás – ásványok és kőzetek, talajföldrajz, gyártástechnológiák.
4. Az előzetes biológiai tudás – földrajzi övezetesség.
5. Az elvárható történelmi tudás – regionális földrajz, általános társadalom- és gazdaságföldrajz.

5.2.8. Régi és új fogalmak, értelmezések a földrajzórán

Indoklása

A földrajztudományokban és társtudományaikban jelentős változások zajlottak le az elmúlt évtizedekben, amelyeket az iskolai gyakorlat nem képes követni. A tudomány eredményei legfeljebb egy-egy ismeretelemként épültek be a földrajztanításba, de a folyamatok újraértelmezése nem következett be. Példaként: ugyan csaknem 30 éve tanítjuk a lemeztektonikát, de még mindig lánc- és röghegységek kialakulásáról szólnak a földrajzkönyvek, a vulkáni működést tekintik belső erőnek, a földrajzi övezetességi rendszert csupán éghajlatok megkülönböztetéseként tanítják a tanárok. Az időjárási jelenségeket a napsugárzás és a szél következményeként tanítják, nem kapcsolják azokat a dinamikus légköri folyamataikhoz. A gazdasági ágazatokat még mindig a természeti telepítő tényezőkhöz kötik, és nem tanítanak az újonnan kibontakozott gazdasági ágakról, tevékenységekről, nem ismertetik meg azok összetett társadalmi-gazdasági hátterét, kapcsolatrendszerét. A világban lejátszódó folyamatokat még mindig országkeretekben tanítják. Így a földrajzi tananyag és a földrajzi-környezeti valóság között egyre jelentősebb szakadék alakul ki, mondhatjuk, a földrajzórán nem is a valóságot ismerik meg a tanulók.

Tartalma

1. A geológiai és a földrajzi erők újraértelmezése, bonyolult kapcsolatrendszere.
2. A kontinensfejlődés folyamatának és a nagyszerkezeti egységek kialakulásának modellezése.
3. A dinamikus időjárás- és éghajlatértelmezés.
4. A földrajzi övezetességi rendszer alapmodellje.
5. A gazdasági szektorok, az új gazdasági ágak helye a világgazdasági rendszerben.

6. A foglalkozások időterve

6.1. A foglalkozások időpontja:

- 2 modul: a tanév kezdetét megelőzően (augusztus 25–31. között);
- 1 modul: októberben az őszi szünet előtti péntek délután;
- 2 modul: novemberben két egymást követő péntek délután.

6.2. A foglalkozások ütemezése: a foglalkozásokat 6 modulban, modulonként 5 óra (5 x 45 perc) időtartamban szervezzük (lásd táblázat).

Foglalkozás ssz.	Téma	Időtartam (óra)
1.	Az éghajlatváltozás földrajzi összefüggései	3
	A Kárpát-medence vízgazdálkodása	2
2.	Régi és új fogalmak, értelmezések a földrajzórán	3
	Földrajztanulás gondolatokat rendszerező tanítási-tanulási technikákkal	2
3.	Magyarország gazdasága	3
	Az európai uniós politikák változása	2
4.	Tevékenységek központú földrajztanulás	3
	Az újgenerációs taneszközökkel való földrajztanulás tanítása	2
5.	A fenntarthatóság földrajza	2
	Érték- és eredetvédelem	2
	Prezentációs technikák a földrajztanulásban	1
6.	A más tantárgyakból szerzett tudásra épülő földrajztanítás	2
	A földrajzi tudást mérő feladatlapok összeállítása	2
	A földrajzi érettségi vizsgakövetelmények változása	1

7. A továbbképzés végén teljesítendő követelmények

7.1. Vizsga a tanfolyam anyagából

A résztvevők a tanfolyamot követően **írásbeli vizsgát** tesznek, amelynek eredményes teljesítése a tanúsítvány kiállításának feltétele.

- **A vizsga módja:** egyéni feladatlapkitöltés online felületen (online-kerdoiv.com).

- **A vizsgafeladatok összeállítója:** a tanfolyamfelelős által megbízott személy.
- **A vizsgafeladatok típusa:** zárt és nyílt végű tesztfeladatok.
- **A vizsga anyaga:** a tanfolyamon elhangzott szaktudományi és szakmethodikai ismeretekkel kapcsolatos feladatalkotó, megoldó és szituációs feladatok.
- **A vizsga időpontja:** az utolsó képzési napon 20.00 órától a követő nap 24.00 óráig.
- **A vizsgaeredmények értékelése:** a vizsgafeladatok kiértékelését követően az eredményről írásbeli értesítést (e-mail) kapnak a résztvevők.
- A tesztek értékelését a tanfolyam felelőse (vagy az általa megbízott személy) végzi.
- **A vizsgateljesítmények minősítése:** háromfokozatú (nem felelt meg, megfelelt, kiválóan megfelelt).
- **A vizsga dokumentálása:** vizsgajegyzőkönyv (1. melléklet).

7.2. Minőségbiztosítási kérdőív

- A tanfolyam résztvevői a tanfolyam végén (az utolsó foglalkozás után) minőségbiztosítási kérdőívet (2. melléklet) töltenek ki a tanfolyam hasznosságára és szervezésére vonatkozóan. A kérdőív anonim.
- A kérdőívek kiértékelését a tanfolyam szervezője végzi.

7.3. A tanfolyamteljesítés igazolása

- A tanfolyam résztvevői **tanúsítványt** (3. melléklet) kapnak.
- A tanúsítvány megszerzésének feltételei:
  - a foglalkozásokon való rendszeres részvétel (90%), amelyet jelenléti ív (4. melléklet) igazol;
  - az írásbeli vizsga eredményes teljesítése.
- A tanúsítvány kiállítója: Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajz- és Földtudományi Intézet Földrajztudományi Központ.
- A tanúsítvány átvételéről jegyzőkönyv készül (5. melléklet).

8. A tanfolyam díja

A képzés díja: 10.000,- Ft/fő (amely magában foglalja a tanfolyamhoz kapcsolódó tananyag díját is).

9. A tanfolyam helyszíne

Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajz- és Földtudományi Intézet Szakmódszertani Csoport – 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/c. 1-225. terem (külső helyszín lehetséges).

10. Jelentkezés a tanfolyamra

Jelentkezni a tanfolyamra a **jelentkezési lap** (6. melléklet) kitöltésével és a tanfolyamszervező címére való megküldésével lehet a megadott határidőig.

A jelentkezés elfogadásának feltétele az előleg (képzési díj) befizetése.

11. Operatív forgatókönyv

11.1. A továbbképzés meghirdetése

- **A meghírdető szervezet:** az ELTE TTK FFI Földrajztudományi Központ Szakmódszertani Csoport.
- **A meghírdetés módja:** felhívás közzététele az ELTE földrajz szakmódszertani honlapján, a Magyar Földrajzi Társaság honlapján és programfüzetében, a Földgömb Alapítvány honlapján.

11.2. A továbbképzés szervezésének, előkészítésének ütemezése

- *május 31.* (a képzés indítását megelőző 3 hónap) – a tanfolyam meghirdetése
- *június 28.* – a jelentkezések összesítése
- *június 30.* – a jelentkezők értesítése
- *július 15.* – az 1. és 2. modul előadóinak felkérése
- *augusztus 15.* – a részletes tudnivalók és a program megküldése a résztvevőknek
- *augusztus 15.* – teremfoglalás, technikai előkészítés
- *augusztus 24.* – emlékeztető küldése a résztvevőknek
- *október 10.* – a 3. modul előadóinak felkérése
- *október 15.* – teremfoglalás, technikai előkészítés
- *október 25.* – emlékeztető küldése a résztvevőknek
- *október 27.* – a 4. és az 5. modul előadóinak felkérése
- *október 31.* – teremfoglalás, technikai előkészítés
- *november 1. hete* – emlékeztető küldése a résztvevőknek
- *november 3. hete* – emlékeztető küldése a résztvevőknek
- *utolsó tanfolyami napot megelőző nap* – a minőségbiztosítási kérdőívek sokszorosítása
- *utolsó tanfolyami nap* – a vizsgafelület megnyitása
- *utolsó tanfolyami napot követő 4. nap* – a vizsgadolgozatok értékelése
- *utolsó tanfolyami napot követő 4. nap* – a vizsgázók értesítése a vizsga eredményéről
- *utolsó foglalkozás utáni hét utolsó munkanapja* – a minőségbiztosítási kérdőívek kiértékelése
- *utolsó tanfolyami napot követő hét utolsó munkanapja* – a tananyagok sokszorosítása a résztvevők számára (DVD)
- *utolsó tanfolyami napot követő 8. nap* – a tanúsítványok kiállítása

- *december 10.* – a tanúsítványok és a tananyagok eljuttatása a résztvevőkhöz
- *december 15.* – a minőségbiztosítási kérdőívek, jelenléti ívek, vizsgadolgozatok archiválása, a továbbképzési napló (7. melléklet) lezárása.

12. A továbbképzés disszeminációja

A tanfolyam végén a hallgatók egy DVD-n megkapják a tanfolyam **tananyagát**, amelynek tartalma:

- az előadások anyaga pdf formátumban;
- az előadások anyagát kiegészítő szakmai anyagok (pl. adatsorok, táblázatok, ábrák);
- a földrajztanár számára hasznos szakmódszertani és pedagógiai irodalomjegyzék;
- a földrajztanár számára hasznos linkek gyűjteménye.

Irodalom

Szaktudományi irodalom

1. *Farkas B. P. – Makádi M. (2013):* IKT eszközökkel támogatott prezentációs technikák alkalmazása a földrajztanításban I. A Földrajz Tanítása. Mozaik Kiadó, Szeged, 21. évf. 3. pp. 3–16.
2. *Farkas B. P. – Makádi M. (2014):* IKT eszközökkel támogatott prezentációs technikák alkalmazása a földrajztanításban II. A Földrajz Tanítása. Mozaik Kiadó, Szeged, 22. évf. 1. pp. 3–18.
3. *Farkas Gy. (2011):* Néhány gondolat a társadalomföldrajz oktatásáról. Földrajzi Közlemények. Budapest, 135. évf. 4. pp. 459–464.
4. *Kiss G. (2014):* Interaktív térképek komplex módszertani alkalmazása a földrajzórán. A Földrajz Tanítása. Mozaik Kiadó, Szeged, 22. évf. 1. pp. 19–37.
5. *Makádi M. (2006):* Mire készítsen fel a földrajztanítás? – képesség felőli megközelítés. A Földrajz Tanítása. Mozaik Kiadó, Szeged, 14. évf. 5. pp. 3–8.
6. *Makádi M. (2011):* A földrajztanárok módszertani kultúrája. Földrajzi Közlemények. Budapest, 135. évf. 2. pp. 125–133.
7. *Makádi M. (szerk., 2013):* Tanulási-tanítási technikák a földrajztanításban. Egyetemi e-tankönyv. ELTE TTK FFI. 330 p. <http://elte.prompt.hu/sites/default/files/tananyagok/TanulasiTanitasiTechnikakAFoldrajztanitasban/index.html>
8. *Makádi M. (szerk., 2013):* Vizsgálódási és bemutatási gyakorlatok a földrajztanításban. Egyetemi e-tankönyv. ELTE TTK FFI. 345 p. <http://elte.prompt.hu/sites/default/files/tananyagok/VizsgalatiEsBemutatasiGyakorlatokAFoldrajztanitasban/index.html>
9. *Makádi M. – Horváth G. (2011):* A földrajz és a természettudományok. Földrajzi Közlemények. Budapest, 135. évf. 2. pp. 179–184.
10. *Ütőné Visi J. (2011):* Mérés-értékelés a földrajztanításban. Educatio Hallgatói Információs Központ, Budapest, 112 p.
11. *Ütőné Visi J. (2011):* Helyzetkép és lehetőség – a földrajzoktatásról egy felmérés tükrében. Földrajzi Közlemények. Budapest, 135. évf. 2. pp. 115–123.

Földrajz szaktudományi irodalom

12. *Andor L. (2008):* Magyar gazdaság. 21 századi enciklopédia. Pannonica Kiadó, 464 p.
13. *Bartholy J. – Bozó L. – Haszpra L. (2011):* Klímaváltozás–2011. Magyar Tudományos Akadémia és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Meteorológiai Tanszéke, Budapest, 281 p.
14. *Gyulai I. (2012):* A fenntartható fejlődés. Ökológiai Intézet a Fenntartható Fejlődésért Alapítvány, 105 p.
15. *Imre K.:* Helyi értékek. <http://www.bacskultura.hu>
16. *Jeney L. – Kulcsár D. – Tózsá I. (szerk., 2013):* Gazdaságföldrajzi tanulmányok közgazdászoknak. BCE Gazdaságföldrajz és Jövő kutatás Tanszék, 379 p.
17. *Juhász L. (2008):* Élővilág-védelem. www.tankonyvtar.hu
18. *Kende T. – Szűcs T. (2011):* Bevezetés az Európai Unió politikáiba. Wolters Kluwer Kiadó, 1188 p.
19. *Kengyel Á. (2010):* Az Európai Unió közös politikái. Akadémiai Kiadó, 556 p.
20. *Kiss É. (2005):* Az Európai Unió a XXI. század elején. Akadémiai Kiadó, 464 p.

21. *Lengyel I. (2010):* Regionális gazdaságfejlesztés. Akadémiai Kiadó, 392 p.
22. *Schweitzer F. (2011):* Katasztrófák tanulságai: stratégiai jellegű természetföldrajzi kutatások. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, 196 p.
23. *Szabó J. (1996):* Csuszamlásos folyamatok szerepe a magyarországi tájak geomorfológiai fejlődésében. Kossuth Egyetemi Kiadó. Debrecen. 223 p.
24. *Takács-Sánta A. (szerk., 2005):* Éghajlatváltozás a világban és Magyarországon. Alinea Kiadó és Védjegylet, 176 p.
25. *Tóth L. – Mónus P. – Győri E. (2014):* Magyarország földrengés-veszélyeztetettsége. Hung-Reng; www.foldrenges.hu
26. *Vermes L. (szerk., 2001):* Vízgazdálkodás. Szaktudás Kiadó Ház Zrt., 396 p.
27. *Wojnarovich E. (2007):* Vizeinkről mindenkinek. Agroinform Kiadó, 271 p.
28. A földtani és táji értékek védelme. Bükk Nemzeti Park, www.bnpi.hu
29. Földtani értékek védelme. OKTF, <http://www.orszagoszoldhatosag.gov.hu>
30. Magyar Értéktár – Hungarikumok gyűjteménye. <http://www.hungarikum.hu/>

Vizsgajegyzőkönyv
(MINTA)

A vizsga időpontja: .....

A vizsga módja: egyéni feladatlapkitöltés online felületen

A vizsga minősítése: háromfokozatú (nem felelt meg – megfelelt – kiválóan megfelelt)

A résztvevők neve és teljesítménye:

Ssz.	Vizsgáló neve	Vizsgateljesítmény	Vizsgáló aláírása

Az értékelést végző(k) neve: .....

A jegyzőkönyv hitelességét igazolom.

Budapest, ...

.....
tanfolyamfelelős

Minőségbiztosítási kérdőív

Kérjük, ossza meg a véleményét a szervezőkkel annak érdekében, hogy a jövőben eredményesebben dolgozhassunk!

A válaszadó szakmai tapasztalatának időtartama – Kérjük karikázza a megfelelő csoportot!

0–2 év	3–5 év	6–10 év	11–15 év	16–20 év	20 év felett
--------	--------	---------	----------	----------	--------------

1. Hogyan érzi, mennyi teendője van földrajztanári munkájának javítása érdekében az elkövetkezendő időszakban? Jelölje x-szel a 10 fokozatú skálán!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

2. A szaktanári munka mely területein vannak teendői?

3. Mennyire tartotta hasznosnak a tanfolyamot! Jelölje x-szel a 10 fokozatú skálán!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

4. Mit és miért tartott hasznosnak?

5. Mit és miért nem tartott hasznosnak?

6. Milyen volt az oktatók felkészültsége? Jelölje x-szel az 5 fokozatú skálán!

Oktató neve	Értékelése				
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5

7. Értékelje külön az egyes programok gyakorlati hasznosíthatóságát! Jelölje x-szel az 5 fokozatú skálán!

Program	Értékelése				
	1	2	3	4	5
Az éghajlatváltozás földrajzi összefüggései	1	2	3	4	5
A Kárpát-medence vízgazdálkodása	1	2	3	4	5
Régi és új fogalmak, értelmezések a földrajzórán	1	2	3	4	5
Földrajztanulás gondolatokat rendszerező tanítási-tanulási technikákkal	1	2	3	4	5
Magyarország gazdasága	1	2	3	4	5
Az európai uniós politikák változása	1	2	3	4	5
Tevékenységek központú földrajztanulás	1	2	3	4	5
Újgenerációs taneszközökkel való tanulás tanítása	1	2	3	4	5
A fenntarthatóság földrajza	1	2	3	4	5
Érték- és eredetvédelem	1	2	3	4	5
Prezentációs technikák a földrajz-tanulásban	1	2	3	4	5
Más tantárgyakból szerzett tudásra épülő földrajztanítás	1	2	3	4	5
A földrajzi tudást mérő feladatlapok összeállítása	1	2	3	4	5
A földrajzi érettségi vizsgakövetelmények változása	1	2	3	4	5

8. Milyen volt a tanfolyam szervezése? Jelölje x-szel a 10 fokozatú skálán!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

9. Fejlődött-e a saját szakmódszertani kultúrája a tanfolyam során? igen – nem (húzza alá!)
indoklása:

10. Fejlődtek-e szaktudományi ismeretei a tanfolyam során? igen – nem (húzza alá!)
indoklása:

11. Milyen tartalmi javaslatok vannak a továbbképzéssel kapcsolatban?

12. Milyen szervezési javaslatok vannak a továbbképzéssel kapcsolatban?

**A tanfolyami tanúsítvány
(MINTA)**

sorszám: ...../201...

TANÚSÍTVÁNY

Igazoljuk, hogy

..... tanár

(születési helye, ideje: .....)

részt vett az Eötvös Loránd Tudományegyetem TTK Földrajz- és Földtudományi
Intézet Földrajztudományi Központja és a Magyar Földrajzi Társaság Oktatás-
módszertani Szakosztálya által szervezett

**FÖLDRAJZ – CSAK MÁSKÉNT
című 30 órás földrajztanári továbbképzésen.**

A továbbképzés tematikája

1. Az éghajlatváltozás földrajzi összefüggései
2. A Kárpát-medence vízgazdálkodása
3. Magyarország gazdasága
4. Az európai uniós politikák változása
5. A fenntarthatóság földrajza
6. Érték- és eredetvédelem
7. Régi és új fogalmak, értelmezések a földrajzórán
8. A más tantárgyakból szerzett tudásra épülő földrajztanítás
9. Földrajztanulás gondolatokat rendszerező tanítási-tanulási technikákkal
10. Tevékenységközpontú földrajztanulás
11. Az újgenerációs taneszközökkel való földrajztanulás tanítása
12. Prezentációs technikák a földrajztanulásban
13. A földrajzi tudást mérő feladatlapok összeállítása
14. A földrajzi érettségi vizsgakövetelmények változása

A tanúsítvány munkakör betöltésére nem jogosít, tevékenység folytatására kizárólag a jog-
szabályban meghatározott egyéb feltételek teljesülése esetén jogosítja fel a tulajdonosát.

Budapest, ...

PH.

.....
a továbbképzés felelőse

.....
az ELTE FFI Földrajztudományi Központ
vezetője

Jegyzőkönyv a tanúsítványok átvételéről (MINTA)

A tanfolyam résztvevőjeként aláírással nyilatkozom, hogy a tanfolyami tanúsítványt ávettem.

Tanúsítvány sorszáma	A résztvevő neve	A résztvevő aláírása

Melléklet:

..... db tanúsítvány másolata

Az átvételi elismervény jegyzőkönyv hitelességét igazolom.

Budapest, ...

.....
tanfolyamfelelős

**Jelentkezési lap
(MINTA)**

Alulírott, ...

jelentkezem

az ELTE TTK FFI Földrajztudományi Központ által szervezett
30 órás földrajztanári továbbkézésre.

Jelentkezésemmel egyidejűen vállalom, hogy a foglalkozásokon részt veszek, és a tanfolyam díját a megadott határidőre és módon befizetem.

Adataim

Munkahely neve: .....

Munkahely címe: .....

E-mail cím: .....

Szakupár: .....

Tanított évfolyamok (természetismeret, földrajz): .....

Dátum: .....

.....

aláírás

Továbbképzési napló

Időpont	Téma	Foglalkozás- vezető	Részvevők száma	Foglalkozásvezető aláírása
1. modul				
Helyszín:				
	Az éghajlatváltozás földrajzi összefüggései			
	A Kárpát-medence vízgazdálkodása			
2. modul				
Helyszín:				
	Régi és új fogalmak, értelmezések a földrajzórán			
	Földrajztanulás gondolatokat rendszerező tanítási-tanulási technikákkal			
3. modul				
Helyszín:				
	Magyarország gazdasága			
	Az európai uniós politikák változása			
4. modul				
Helyszín:				
	Tevékenységek központú földrajztanulás			
	Az újgenerációs taneszközökkel való földrajztanulás tanítása			
5. modul				
Helyszín:				
	A fenntarthatóság földrajza			
	Érték- és eredetvédelem			
	Prezentációs technikák a földrajztanulásban			
6. modul				
Helyszín:				
	A más tantárgyakból szerzett tudásra épülő földrajztanítás			
	A földrajzi tudást mérő feladatlapok összeállítása			
	A földrajzi érettségi vizsgakövetelmények változása			

Az adatok hitelességét igazolom.

Budapest, ...

.....
tanfolyamfelelős